

חוברת

דף השבוע

מסכת כתובות חוברת כד

דף צ"ו

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה ארבעה חלקים:

- א קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד
- ב עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ורש"י, על פי דברי גדולי המפרשים
- ג התוספות העיקריין** - להדגיש את התוספות הנחוצין ביותר
- ד סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות

NEW
SECTION

גב' 6) (לשל פה: ותי')
3) נכריה לט: שכת קח:
4) (לקמן 15: ד) ר"ב קתא:

נכסי: העבל: בחוקת יתמי. והיא המזיחה מהם ועליה להביא עדים שהודו יתומים נפיהם שלא קבלה וכל זמן שלא הביא עדים לא תגבה: בחוקת אלמנה קיימי. שהרי נשבעו לחלו ב"ד: נשאת. והיא נאכה לתטע ממונות של שנים שעברו: עליה להביא ראיה. למשגיפה אין

נכסי בחוקת אלמנה קיימי והיא מה שעל דלח משגיגי נכסי בחוקת העבל חוב ואלמאי יתמי למימר פרענו כמלוא על פה וכל מימא דמשגיגי ליה בחוקת אלמנה טפי משום דמוכרת למוזנת שלא צביט דין אס כן לרז ושמולא נהי דליט להו כל כלטס מ"מ כשאצבדה כתובתה לא יהיו יתומין נלמנין למר פרענו דקין דמוכרת למוכרת שלא צביט דין נכסים בחוקתה כי הכא וכי מימא לע"ג דנכסים בחוקתה מימא מהמימא למר פרענו דמוכרת מילתא מדליט לה כמובא דמתמת פריעה נקריט מימא היכא דליכא עדים שנפרפה לא להימנו ושמח י"ל אי איכא עדים אין הכי נמי א"צ ממונות שאני דמזינה מיד שנפרפה נסקלקה אצל ממונות לעולם יס לה ממונות עד שמתבע כתובתה הלך הוא נכסים בחוקתן טפי ממוזנת. מ"ר. ולא דמי להא דלמרי' בהמקל צ"מ יתומים אמרו לנו השצנו ובעל חוב אמר אצביט השצית ומסקנה דמילתא ארעא כיון דלגיבינא קיימא כמאן דגביט דמי דהס מייירי ענין שהיומין מודים שהתקע זה לבעל חוב שאצבון עשהא אפטיקין ולכן מסיק כיון דלגיבינא קיימא כמאן דגביט דמי ומדע מדמייית עליה ספק זה קודם ספק זה קודם קאץ ואינו נותן דמים והייתו טעם כיון דלקון קאי כמאן דקין דמי ולשם מודה בעל האילן שי ס' לו נקץ אלא שחולק דמים אם כן ארעא דלגיבינא קיימא עניי מייירי פה"ג. מ"ר: **נשאת** עוליה להביא ראיה. מדלח משכח עליה להביא

ראיה אלא נבשאת ש"מ דנקבלה כתובתה או דתבעה כתובתה צב"ד אפי' בממונות שעברו עליהן להביא ראיה. מ"ר: **נכסי בחוקת אלמנה קיימי**. מה שפי' בקונטרס דוקן כחיה יפה דקאמר ר' יוסי היינו כשכלו נכסי היחומין מחשבו ללקוחות כל מה שמכרת ממונות לא להביא לרבי מדאמר לקמן אי נמי דטולי עמאל לא אסוק יתמי קיימי והיינו מעמאל דר' יוסי כדאצי כמלל דעד תלמיא לא אסוק אדעמייהו לר' יוסי האי טעמא וגראה לרבי דהיינו יפיו כת השמח דמחוץ שהיא מוכרת סתם היא מרווחת למר אלט מכרתי ממונות ולא יוכלו היחומין למר לה אס שהתא איצבדה ממונות כמו שהיו יכולים למר לה

נכסי בחוקת יתמי קיימי ועל אלמנה להביא ראיה או דלמא נכסי בחוקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה ת"ש דתני לוי אלמנה כל זמן שלא ניסת על היתומים להביא ראיה ניסת עליה להביא ראיה א"ר שמי בר אישי בתנאי מוכרת וכותבת אלו למוזנת מכרתי ואלו לכתובה מכרתי דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר מוכרת וכותבת סתם וכן כחה יפה מאי לאו בהא קמיפלגי לר' יהודה דאמר בעי לפרושי סבר נכסי בחוקת יתמי קיימי ועל האלמנה להביא ראיה ורבי יוסי סבר לא בעי לפרושי נכסי בחוקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה ממאי דלמא דכולי עלמא נכסי בחוקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי יוחנן תפשוט טובה קמ"ל דלא ליקריו לה רעבתנותא דאי לא תימא הכי הא דבעי ר' יוחנן תפשוט ליה ממתני' מוכרת למוזנת בבית דין וכותבת אלו למוזנת מכרתי אלא ממתיני' ליכא למשמע מינה דעצה טובה קמ"ל ה"ג עצה טובה קמ"ל א"ג דכולי עלמא נכסי בחוקת יתמי קיימי והיינו מעמאל דר' יוסי כדאבי קשישא דאמר אבי קשישא משל דר' יוסי למה הדבר דומה ל' לשכיב מרע שאמר תנו מאתיים וזו לפלוני בעל חובי רצה בחובו נושולן רצה במתנה נושולן אם משום נכסי בחוקת יתמי הוא: הא דבעי ר' יוחנן. על מי להביא ראיה נהי דממתנתא דפלוגתא דר' יוסי לא שמיע ליה מתני' מיהא שמיע ליה שהמנה נענית תמיד צביט המדרש: תפשוט ליה ממתניתין. דעל אלמנה להביא ראיה דממתנין נמי מלרעה לה לפרושי כר' יהודה: דעצה טובה קא משמע זין. ללא ליקרין לה רעבתנותא: אי נמי דבידלו עלמא. היכא דלאמרו יתומים מגני על אלמנה להביא ראיה ופ' הני לר' יוסי הסתם יפה לה לעריפת ללקוחות שצחי בעלה לכחמה כמו שפירשתי וכדתיני אצבי קשישא: אם

אם משום נכסי בחוקת יתמי הוא: הא דבעי ר' יוחנן. על מי להביא ראיה נהי דממתנתא דפלוגתא דר' יוסי לא שמיע ליה מתני' מיהא שמיע ליה שהמנה נענית תמיד צביט המדרש: תפשוט ליה ממתניתין. דעל אלמנה להביא ראיה דממתנין נמי מלרעה לה לפרושי כר' יהודה: דעצה טובה קא משמע זין. ללא ליקרין לה רעבתנותא: אי נמי דבידלו עלמא. היכא דלאמרו יתומים מגני על אלמנה להביא ראיה ופ' הני לר' יוסי הסתם יפה לה לעריפת ללקוחות שצחי בעלה לכחמה כמו שפירשתי וכדתיני אצבי קשישא: אם

אם הייתה כותבת אלו למוזנת ואלו לכתובה וזו היא יתמי קיימי דלח משגיגי נכסי בחוקת העבל חוב ואלמאי יתמי למימר פרענו כמלוא על פה וכל מימא דמשגיגי ליה בחוקת אלמנה טפי משום דמוכרת למוזנת שלא צביט דין אס כן לרז ושמולא נהי דליט להו כל כלטס מ"מ כשאצבדה כתובתה לא יהיו יתומין נלמנין למר פרענו דקין דמוכרת למוכרת שלא צביט דין נכסים בחוקתה כי הכא וכי מימא לע"ג דנכסים בחוקתה מימא מהמימא למר פרענו דמוכרת מילתא מדליט לה כמובא דמתמת פריעה נקריט מימא היכא דליכא עדים שנפרפה לא להימנו ושמח י"ל אי איכא עדים אין הכי נמי א"צ ממונות שאני דמזינה מיד שנפרפה נסקלקה אצל ממונות לעולם יס לה ממונות עד שמתבע כתובתה הלך הוא נכסים בחוקתן טפי ממוזנת. מ"ר. ולא דמי להא דלמרי' בהמקל צ"מ יתומים אמרו לנו השצנו ובעל חוב אמר אצביט השצית ומסקנה דמילתא ארעא כיון דלגיבינא קיימא כמאן דגביט דמי דהס מייירי ענין שהיומין מודים שהתקע זה לבעל חוב שאצבון עשהא אפטיקין ולכן מסיק כיון דלגיבינא קיימא כמאן דגביט דמי ומדע מדמייית עליה ספק זה קודם ספק זה קודם קאץ ואינו נותן דמים והייתו טעם כיון דלקון קאי כמאן דקין דמי ולשם מודה בעל האילן שי ס' לו נקץ אלא שחולק דמים אם כן ארעא דלגיבינא קיימא עניי מייירי פה"ג. מ"ר: **נשאת** עוליה להביא ראיה. מדלח משכח עליה להביא ראיה אלא נבשאת ש"מ דנקבלה כתובתה או דתבעה כתובתה צב"ד אפי' בממונות שעברו עליהן להביא ראיה. מ"ר: **נכסי בחוקת אלמנה קיימי**. מה שפי' בקונטרס דוקן כחיה יפה דקאמר ר' יוסי היינו כשכלו נכסי היחומין מחשבו ללקוחות כל מה שמכרת ממונות לא להביא לרבי מדאמר לקמן אי נמי דטולי עמאל לא אסוק יתמי קיימי והיינו מעמאל דר' יוסי כדאצי כמלל דעד תלמיא לא אסוק אדעמייהו לר' יוסי האי טעמא וגראה לרבי דהיינו יפיו כת השמח דמחוץ שהיא מוכרת סתם היא מרווחת למר אלט מכרתי ממונות ולא יוכלו היחומין למר לה אס שהתא איצבדה ממונות כמו שהיו יכולים למר לה

ד' א מיי קיימי סה"ל אבות
הל' ח טוסי"ע אה"ע קיימן ג
ספי טו:
ג' ב ג (מי סל' ס' ט' טר
אה"ע ס' יא:
ג' ד מיי סה"ל סה"ל וסי
ומתה ל' טו ט' ח יז ט' ט' ט' ט'
עסק אמ' טוסי"ע ח' ט' ט' ט'
ספי ח:

חוב' ר"ד

נכסי בחוקת יתמי קיימי ועל האלמנה להביא ראיה והיא מה שעל דלח משגיגי נכסי בחוקת העבל חוב ואלמאי יתמי למימר פרענו כמלוא על פה וכל מימא דמשגיגי ליה בחוקת אלמנה טפי משום דמוכרת למוזנת שלא צביט דין אס כן לרז ושמולא נהי דליט להו כל כלטס מ"מ כשאצבדה כתובתה לא יהיו יתומין נלמנין למר פרענו דקין דמוכרת למוכרת שלא צביט דין נכסים בחוקתה כי הכא וכי מימא לע"ג דנכסים בחוקתה מימא מהמימא למר פרענו דמוכרת מילתא מדליט לה כמובא דמתמת פריעה נקריט מימא היכא דליכא עדים שנפרפה לא להימנו ושמח י"ל אי איכא עדים אין הכי נמי א"צ ממונות שאני דמזינה מיד שנפרפה נסקלקה אצל ממונות לעולם יס לה ממונות עד שמתבע כתובתה הלך הוא נכסים בחוקתן טפי ממוזנת. מ"ר. ולא דמי להא דלמרי' בהמקל צ"מ יתומים אמרו לנו השצנו ובעל חוב אמר אצביט השצית ומסקנה דמילתא ארעא כיון דלגיבינא קיימא כמאן דגביט דמי דהס מייירי ענין שהיומין מודים שהתקע זה לבעל חוב שאצבון עשהא אפטיקין ולכן מסיק כיון דלגיבינא קיימא כמאן דגביט דמי ומדע מדמייית עליה ספק זה קודם ספק זה קודם קאץ ואינו נותן דמים והייתו טעם כיון דלקון קאי כמאן דקין דמי ולשם מודה בעל האילן שי ס' לו נקץ אלא שחולק דמים אם כן ארעא דלגיבינא קיימא עניי מייירי פה"ג. מ"ר: **נשאת** עוליה להביא ראיה. מדלח משכח עליה להביא

ראיה אלא נבשאת ש"מ דנקבלה כתובתה או דתבעה כתובתה צב"ד אפי' בממונות שעברו עליהן להביא ראיה. מ"ר: **נכסי בחוקת אלמנה קיימי**. מה שפי' בקונטרס דוקן כחיה יפה דקאמר ר' יוסי היינו כשכלו נכסי היחומין מחשבו ללקוחות כל מה שמכרת ממונות לא להביא לרבי מדאמר לקמן אי נמי דטולי עמאל לא אסוק יתמי קיימי והיינו מעמאל דר' יוסי כדאצי כמלל דעד תלמיא לא אסוק אדעמייהו לר' יוסי האי טעמא וגראה לרבי דהיינו יפיו כת השמח דמחוץ שהיא מוכרת סתם היא מרווחת למר אלט מכרתי ממונות ולא יוכלו היחומין למר לה אס שהתא איצבדה ממונות כמו שהיו יכולים למר לה

6) נלה דהבז כון ויל ועל
היחום להכל רליח. ח"ט דמי
ני מלמח טו זמן על שפוח טו
היחום להכל רליח אכל אס
רעל ח' וי. ח' ח' ח' ח'
דמתיח ל' ני שפח עליה להכל
השפח מלמח לטעור טעור וי.

הקשו קושיא יסודית. ועי' ברש"ש שהעיר, למה לא הקשו התוס' כן על כל מלוה על פה, ואפילו כשהלוה עדיין בחיים].
הקשו על פירוש רש"י, ולכן פירשו הגמ' באופן אחר. ועי' בספר פרדס יצחק (אות מט) שיישב דעת רש"י].

דף צו.

גמ', הני תחוי להו איבה

קושיא:

קשה, שהטעם דגבי יתומים ליכא איבה מבואר ברש"י (תיהוי), שאין לחוש שלא יתנו מזונות לאלמנה, משום שהם חייבים לזונה בעל כרחם, וקשה, שא"כ מדוע איכא איבה גבי הבעל, הא גם הוא חייב לזון אשתו בעל כרחו.

תירוץ:

בספר דבר יעקב (אות ג) תירץ, שגם באופן שיש חיוב מזונות איכא קצת איבה, אך ליכא חשש גדול של איבה, ולגבי הבעל חששו חז"ל גם לחשש קטן של איבה, אבל לגבי יתומים לא חששו לקצת איבה. [ועיי"ש שכתב עוד תירוץ]. [וע"ע בדברינו בעומק הדף (סי' א)].

גמ', אמר רבא לא אמרן אלא למזוני אבל לכתובה מפינן מינה

קושיא:

קשה, מהו החילוק בין מזונות לבין כתובה, הלא בשניהם גובין רק מקרקע ולא ממטלטלין, וכמו שהקשה מר בר רב אשי בגמ'.

תירוץ:

בתוס' (ד"ה אלמנה) תירצו, דגבי מזונות אלמוה רבנן לכוחו של האשה, משום שאינה יכולה לגבותה מנכסים משועבדי דים, משא"כ כתובה, שיכולה לגבות ממשועבדים. [ועיי"ש שכתבו עוד תירוץ, וע"ע בר"ן שכתב עוד תירוץ]. [וע"ע בסוגיית הדף].

גמ', אמר רבא לא אמרן אלא למפרע אבל להבא יש לה

קושיא:

קשה, מהו הטעם לחלק בין למפרע לבין להבא, הלא יכולה למחול גם על זכות מזונותיה של להבא.

תירוץ:

בתוס' רי"ד תירץ, שרק על מזונותיה למפרע איכא אומדנא דמחלה, אבל על זכותה להבא ליכא אומדנא דמחלה. [וע"ע בהפלאה ובאילת השחר שכתבו עוד תירוץ].

דף צו:

גמ', או דילמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה

קושיא:

קשה, לכאורה צד זה אינו מובן, שהרי כעת הנכסים הם ברשות היתומים, ומה היא הסברא לומר שהם נחשבים בחזקת האלמנה.

תירוץ:

בתוס' (ד"ה נכסי) תירצו, שהסברא היא, שכיון שהאלמנה יכולה למכור את הנכסים לצורך מזונותיה אפילו שבלא בב"ד, אין להחשיב את הנכסים בחזקת היתומים. [וכן משמע מדברי רש"י, וע"ע באבנ"מ (סי' צג ס"ק יא) שכתב עוד תירוץ].

גמ', ור' יהודה עצה טובה קמ"ל דלא ליקרו לה רעבתנותא

קושיא:

קשה, דבשלמא כשמוכרת לכתובה מובן הטעם שיש לה לפרש, כדי שלא יחשבו שמכרה למזונות וליקרו לה רעבתנותא, אבל כשמוכרת למזונות למה יש לה לפרש, אדרבה, עדיף שלא תפרש, ויחשבו שמכרה לכתובה ולא למזונות.

תירוץ:

בפרדס יצחק (אות ג) תירץ, שאף אם לא תפרש הדבר להדיא, הכל יבינו שמכרה למזונות ולא לכתובה, שאילו מכרה לכתובה היתה מפרשת כן להדיא. [וע"ע בהפלאה (ד"ה ור"י) שכתב עוד תירוץ].

גמ', אלא ממתני' ליכא למשמע מינה דעצה טובה קמ"ל

קושיא:

קשה, אם הטעם דמתני' הוא משום עצה טובה דלא ליקרו לה רעבתנותא, א"כ מדוע מביאה התנא עצה זו לגבי מוכרת למזונות, הרי עיקר העצה היא לגבי מוכרת לכתובה, ולא לגבי מוכרת למזונות. [ועי' בקושיא הקודמת].

תירוץ:

התוס' יו"ט (פי"א מ"ג ד"ה וכותבת) תירץ, שכוונת התנא היא לשני הציורים, בין כשמוכרת למזונות ובין כשמוכרת לכ"תובה, ולשון קצרה נקט. [וכ"כ בתפארת ישראל (שם), ועיי"ש בתוס' יו"ט שכתב עוד תירוץ].

דף צו

תוכן

- א. ביאור ענין תלמיד משמש רבו
- ב. מחלוקת רש"י ותוס' בענין איבה
- ג. נאמנות היתומים לטעון 'לכתובה מכרת'
- ד. אשה שמכרה למזונות, היאך יכולה לחזור ולטעון שמכרה לכתובה

א) ביאור ענין תלמיד משמש רבו

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה בשם ר' יהושע בן לוי, 'כל מלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו חוץ מהתרת מנעל'. [ועי' בספר תורת חכם (פי"ג אות קפג) ובספר כתב איש (אות קלא) שחקרו אם דבר זה הוא חיוב, או רק נכון לעשות, או רשות בעלמא].
- ב. **קושיית האחרונים:** כפשוטו, ענין שימוש הרב הוא מדין כבוד, שאם התלמיד עושה את עצמו כאילו הוא עבדו של הרב, זהו גופא כבוד הרב. והקשו כמה אחרונים [תורת חכם (שם), כתב איש (שם), מנחת אשר (ויקרא סי' מח אות ד)], למה לא מצינו ענין השימוש גם אצל כיבוד אב ואם, ומאי שנא כבוד הרב מכבוד אב ואם. ומצינו ב' מהלכים בזה, כמו שיתבאר.
- ג. **מהלך א', מנחת אשר:** הגר"ר אשר ווייס שליט"א בספר מנחת אשר (שם) תירץ, שיש חילוק גדול בין גדר כבוד אב ואם לבין גדר כבוד הרב. יסוד כיבוד אב ואם הוא לסייע אותם ולספק צרכיהם, ולכן אין ענין לבן להראות את עצמו כאילו הוא עבדו, משא"כ בכיבוד הרב, יסודו הוא ענין הכנעה והתבטלות להרב, ולכן יש ענין לתלמיד להראות את עצמו כאילו הוא עבדו של הרב.
- ד. **מהלך ב', הגרי"ש אלישיב:** בספר תורת חכם (שם) הביא בשם הגרי"ש אלישיב לתרץ באופן אחר, שבאמת ענין שימוש התלמיד להרב אינו מדין כבוד הרב כלל, אלא הוא ענין בפני עצמו, לשמש את הרב כדי ללמוד ממנו, שגדול שימושו יותר מלימודו. ולכן אין ענין לבן לשמש את אביו.
- ה. **רבי מובהק:** האור לציון (כתובות ח"ב ד"ה ורב) כתב, שענין שימוש הרב שייך דוקא לגבי רבי מובהק, אבל לא לגבי סתם רב. וביאר ענין רבי מובהק, דהיינו רבי שלימדו את הדרך ללמוד, שלימדו היאך ללמוד חומש, או משנה, או גמרא, או את הדרך ללמוד בשיטת העיון, או בשיטת הפלפול. [ליתר פרטים בגדר רבי מובהק, עי' בשו"ע הל' כבוד רבו ות"ח (יו"ד סי' רמב סעי' ל)].

ב) מחלוקת בין רש"י ותוס' בענין איבה

- א. **סוגיית הגמ':** מקשה, למאן דס"ל שחייבים היורשים לזון האלמנה, ואינם יכולים לפטור עצמם ע"י נתינת ממון הכתובה, א"כ למה אינם זוכים במציאתה, כמו שבעל זוכה במציאת אשתו. ומתרצת הגמ', שהטעם שהבעל זוכה במציאת אשתו הוא משום איבה, והרי חשש איבה לא שייך לגבי יתומים. והנה לא נתבאר בגמ' למה לא שייך איבה לגבי יתומים, ומצינו מחלוקת בין רש"י ותוס' בזה, כמו שיתבאר.
- ב. **קושיית התוס':** התוס' לעיל (מז. ד"ה משום) הקשו על הגמ' בסוגיין, הא גם זכות הבעל במעשה ידי אשתו היא משום איבה, [והתוס' להלן (סו. ד"ה מציאתה) הביאו כן בשם הגמ' ביבמות (צ:), עיי"ש], ואם ליכא חשש איבה לגבי יתומים, למה הם זוכים במעשה ידיה של האלמנה.
- ג. **שיטת התוס':** התוס' (מז. תירצו, שיש ב' מיני איבה: א. האיבה המובא בסוגיין הוא חשש קטטה, וזה שייך רק בין אשה לבעלה, ולא לגבי יתומים. ב. האיבה הנזכרת לגבי זכות מעשה ידיים היא חשש שלא ירצה הבעל לזונה. ואע"פ שחייב הבעל לזון אשתו, כתבו התוס' דמ"מ יש לחוש שמא לא ירצה לזונה, ותצרכה לבא לב"ד כדי לכופו לזונה, וחשש איבה זה שייך גם לגבי יתומים, ולכן הם זוכים במעשה ידיה.
- ד. **שיטת רש"י:** אולם מדברי רש"י בסוגיין מבואר דלא ס"ל כתוס'. שהרי כתב רש"י (ד"ה תיהוי), דגבי יתומים ליכא
- ה. נפק"מ בין התירוצים: וכתבו, שיש נפק"מ בין התירוצים, לגבי יתומים שהיו קטנים בשעת מיתת אביהם ונתגדלו, שלפי התירוצ' הא' ליכא שבועה, כיון שעכשיו מצוה עליהם לפרוע חובת אביהם, אבל לפי התירוצ' הב' איכא שבועה, שאינם יודעים עסק אביהם. וההפלאה (ד"ה בא"ד וא"ת למאן) הוכיח מדברי התוס' (ד"ה נמצאת) שקטנים ונתגדלו דינם כגדולים לפי רבנן דאביי קשישא, וזהו כמו התירוצ' הא'.

ג) נאמנות היתומים לטעון 'לכתובה מכרת'

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה מחלוקת תנאים, לגבי אשה שמכרה נכסי בעלה, אם עדיף לה לפרש להדיא אם מכרה אותם למזונות או לכתובה, או שעדיף לה שלא תפרש הדבר להדיא. ומתחילה רוצה הגמ' לבאר סברת האומרים שעדיף לה לפרש, שהם סוברים שאם היתומים טוענים שכבר פרעו לה מזונותיה, הם נאמנים, ולפיכך אם מכרה הנכסים למזונות, עדיף לה לפרש, מהטעם שיתבאר בסמוך.
- ב. **פירוש רש"י:** הטעם שלמ"ד זה עדיף לה לפרש מבואר ברש"י (ד"ה מאי לאו), משום שאם לא תפרש היתומים יכולים לטעון 'לכתובה מכרת', וא"כ לא תשאר לה אלא תביעת מזונות, ועל זה נאמנים היתומים לטעון שכבר פרעו לה.
- ג. **ראיית האחרונים:** האבני מילואים (סי' קג ס"ק ד) והנתייה"מ (סי' נח ס"ק ו) העירו, שמבואר שהיתומים נאמנים לטעון 'לכתובה מכרת', אע"פ שיש לאשה שטר חוב, והיא טוענת שהפירעון שקיבלה לא היתה לכתובה, אלא בשביל חוב אחר [מזונות]. וכתבו, שמכאן מוכח, שבע"ח שיש לו ב' חובות על הלוה, א' בשטר וא' בעל פה, והלוה שילם לו ממון כדי חוב א', הלוה נאמן לטעון שפרע המלוה בשטר.
- ד. **ספיקת המשנה למלך:** וכבר נתספק בזה המשנה למלך (הל' מלוה פי"ד ה"ט), אם בכה"ג הלוה נאמן לומר שפרע את המלוה בשטר, או שהמלוה נאמן לומר שהוא קיבל את הפרעון על המלוה בעל פה. והסמ"ע (חו"מ סי' נח ס"ק ב) פסק שבכה"ג הלוה נאמן. והאחרונים הנ"ל הביאו ראייה מסוגיין לדעת הסמ"ע.
- ה. **קושיא:** בספר חידושי בתרא (אות תרכב) הקשה, היאך יכולים היתומים לטעון 'לכתובה מכרת' [או הלוה לטעון שפרע המלוה בע"פ], הלא כתב הר"ן (פה). שמי שחייב למלוה ב' חובות, ושילם ממון כדי חוב א', הרשות ביד המלוה לקבוע איזה חוב נפרע, ואין הדבר תלוי בדעת הלוה, וא"כ לכאורה הרשות ביד האשה לקבוע אם הפירעון שקבלה הוא בשביל כתובתה או בשביל מזונותיה. [עיי"ש מה שתירץ].

ד) אשה שמכרה למזונות, היאך יכולה לחזור ולטעון שמכרה לכתובה

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה שיטת ר' יוסי, שאשה שמכרה נכסי יתומים לכתובה, אין לה לפרש כן להדיא, אלא הסתם יפה לה. וברש"י (ד"ה ור' יוסי) ביאר הטעם, שבזה תרוויח שאם לבסוף יכלו כל נכסי היתומים, וצריכה לגבות ממשועבדים, יכולה לחזור ולטעון שמה שמכרה היתה למזונות ולא לכתובה, ושוב יכולה לגבות כתובתה ממשועבדים. אבל למזונות אינה יכולה לגבות ממשועבדים.
- ב. **קושיית התוס':** בתוס' (ד"ה ור"י) הקשו, הא שקר הוא, שמתחילה מכרה הנכסים לכתובה ולא למזונות. ותירצו, שהכוונה, שבכה"ג יכולה לגבות מזונות ממשועבדים, כיון שבידה לשקר ולטעון שמכרה הנכסים למזונות. וביארו, שמעיקר הדין יכולה לגבות גם מזונות ממשועבדים, אלא שתקנו חז"ל שלא לגבות מפני תקנת הלקוחות, וכאן אין לחוש ללקוחות, כיון שידעו שיכולה לטעון לכתובה מכרת.
- ג. **קושיית האבני מילואים:** האבני"מ (סי' קג ס"ק ד) הקשה על התוס', דהא דמעיקר הדין יכולה לגבות למזונות ממשועבדים, ע"כ זהו רק בנכסים שמכרם היתומים, אבל לא בנכסים שמכרם הבעל בחייו, שהרי כל חובת מזונות דאלמנה חלה רק לאחר מיתת הבעל, [עיי"ש שהוכיח כן]. וכתב, שצ"ל שהתוס' נקטו שהאשה באת לגבות נכסים משועבדים ממה שמכרו היתומים, ולא ממה שמכר הבעל בחייו.
- ד. **הערת האחרונים:** אולם האחרונים העירו, שמדברי רש"י (שם) מבואר דלא פירש כן, שהרי רש"י כתב וז"ל, 'ועל הלקוחות שלקחו מבעלה', ומפורש שהאשה באת לגבות נכסים שמכרם הבעל בחייו, ולא ממה שמכרו היתומים. וא"כ חזרא קושיית האבני מילואים לדוכתא, היאך אפשר לומר שמעיקר הדין יכולה האשה לגבות מזונות מנכסים אלו, הלא בשעת המכירה עדיין לא חלה חיוב המזונות.
- ה. **תירץ הברכת חיים:** בספר ברכת חיים (ד"ה ור"י) תירץ, דצ"ל דרש"י סובר שמעיקר הדין יכולה אשה לגבות גם מנכסים שמכרם הבעל. והסברא לזה היא, שאע"פ שחובת המזונות לא חלה עד לאחר מיתת הבעל, כמו שהוכיח האבני"מ, מ"מ הסיבה לחיוב זה חלה כבר בשעת הנישואין, וזה מספיק כדי לגבות ממשועבדים [מעיקר הדין]. וכעין סברא זו מובא בקובץ שיעורים (ב"ב אות תמו), עיי"ש.

דרף צו

אם חיוב מזונות דאלמנה הוא חוב אחד עם מזונות שבחיי בעלה

גמרא:

אמר ר' אלעזר אלמנה שתפסה מטלטלין
במזונותיה מה שתפסה תפסה כו' אמר
רבינא ולא אמרן אלא למזוני אבל לכתובה
מפקינן מינה מתקיף לה מר בר רב אשי
מאי שנא לכתובה וכו'

תמצית הסוגיא:

הגמ' מביאה בשם רבינא, שאלמנה שתפסה מטלטלין לצורך מזונותיה, אין מוציאים מידה, אבל אם תפסה מטלטלין לצורך הכתובה, מוציאים מידה. ומקשה מר בר רב אשי, מאי שנא מזונות מכתובה, שבשניהם אין גובים מטלטלין. ולמסקנא מסיק הגמ' כרבינא, אך לא מבארת הגמ' את סברת החילוק בין מזונות לכתובה.

התוס' הביאו ב' מהלכים לבאר החילוק: א. הריב"ן פירש, מזונות לא גביא ממשעבדי, לפיכך תפיסתה מועילה, משא"כ כתובה, דגביא ממשעבדי. ב. הר"ח פירש, דאיירי כשתפסה בחיי בעלה, ולכן תפיסתה מועילה לגבי מזונות, שכבר נתחייב בה הבעל, משא"כ לגבי כתובה, שעדיין לא נתחייב בה.

הר"ן הביא דברי הר"ח, והוסיף, שאע"פ שאיירי שתפסה מחיים, מ"מ תפיסתה היתה לצורך מזונות שלאחר מיתת בעלה. וביאר, שלגבי מזונות, כיון שכבר חל עיקר חיוב מזונות בשעת התפיסה, לכן תפיסתה מועילה אפילו לצורך מזונות שלאחר מיתת בעלה, משא"כ לגבי כתובה, שעדיין לא חלה בשעת התפיסה, אין תפיסתה מועילה.

וכתבו האחרונים, שמבואר מדברי הר"ן חידוש גדול בחובת הבעל לזון אשתו, שחובתו לזון אשתו בחייו וחובתו לזונה לאחר מיתתו, הם חיוב אחד. [אולם הביאו, שמדברי כמה אחרונים מבואר דלא ס"ל כן, אלא הם נקטו שחובת מזונות דאלמנות הוא חיוב חדש שחל לאחר מיתת הבעל, ואינה המשך מחובת מזונות שבחיי בעלה.

אך הקשו, שלכאורה יש סתירה גדולה בדברי הר"ן. דהנה איתא בגמ' לעיל (נג.) 'מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות', וברש"י ביאר הטעם, שהוא תנאי כתובה, וכיון דאין לה כתובה ממילא גם מזונות אין לה. וכתב הר"ן, דהפסידה רק מזונות דאלמנותה, אבל לא מזונות בחיי בעלה, וביאר הטעם, דחובת מזונות מחיים אינה מדין תנאי כתובה, אלא היא תקנה בפני עצמה, שתיקנו מזונות תחת מעשה ידיה. והעירו האחרונים, שלכאו' יש סתירה בר"ן, שמדבריו בסוגיא הנ"ל מבואר שב' חיובי מזונות הם ב' חיובים נפרדים, אולם מדבריו בסוגיא דידן מבואר ששניהם חוב אחד.

וכתבו ליישב, דס"ל להר"ן, שעיקר התנאי כתובה של מזונות דאלמנה הוא, להמשיך את חובת מזונותיה שבחיי בעלה, שהיא תקנה בפני עצמה.

תמצית מראי מקומות

א. גמ' אמר ר' אלעזר

ר' אלעזר כת בחידוש דיכול אלמנה לתפוס מטלטלין למזונותיה אבל לא לכתובה ומר בר ר' אשי טען דאין לחלק

ב. תוס' ד"ה אלמנה

הביא ב' פשטים בסוגיין: א. ריב"ן, דהסוגיא מיירי לאחר מית הבעל אבל מחיים י"ל דגם לכתובה יכול לתפוס. ב. מיירי לענין תפיסה מחיים וכתובה גרע דאין יכול לתפוס. וביאר תוס' החילוק דמחיים ליכא חיוב כתובה משא"כ מזונות.

ג. ר"ן ד"ה מה שתפסה

ביאר יותר החילוק דאע"פ דגם האשה תופס מטלטלין מחמת מזונות דלאחר מיתה וא"כ צ"ב החילוק.

כיון דבשעת תפיסה דינא להיות לה מזונות מהבעל יכול לתפוס מטלטלין גם בעבור מזונות דלאחר מיתה.

ד. אילת השחר ד"ה ור"ח והלכות

העיר על הר"ן, דמזונות מחיים ומזונות של אלמנה כפשוטו הם ב' תקנות וא"כ מה הטעם שזה סיבה שיכול לתפוס חיוב של לאחר מיתה. [וכתב, שצ"ל שזה תקנה חדשה דהיכא דיש כבר קצת שייכות להמטלטלין על מחיים תועיל התפיסה אפילו על חיוב אחר שיהא לאחר מיתה. וצ"ע].

ה. עטרת שמואל ד"ה אלמנה שתפסה

כתב דלכאורה מבואר בדברי הר"ן שחיוב מזונות דאלמנה וחיוב מזונות הם חוב אחת וחיוב אחד.

מקור למזונות אלמנה

ו. משנה נב:

כתוב במשנה שהוא תנאי ב"ד שהבעל מחייב לזון את אשתו כל ימי מיגר אלמנותיך.

סתירה בדברי הר"ן

ז. גמ' נג. יתיב רבין בר חנינא, רש"י ד"ה אין לה

גמ' אמר דאשה שמחל כתובתה מהבעל אין לה מזונות וכתב רש"י מזונות דאלמנה כיון שהם תנאי כתובה וכיון דהפסד כתובה גם מזונות אין לה.

ח. ר"ן נג. ד"ה מוחלת

כתב לדייק מדברי רש"י דמזונות מחיים לא הפסידה וביאר הטעם דאין מחוייב מדין תנאי כתובה אלא הוא תקנה שתיקנו מזונות תחת מעשה ידיה [מז:]

ט. שמחת בנימין בסוגיין ד"ה ?

העיר, דלכא' יש סתירה גדולה דהר"ן כאן מבואר שהוא חיוב א' ומהאי טעמא יכול לתפוס וברף נג. מבואר שהוא עוד תקנת חיוב מזונות.

וכתב ליישב, שהחיוב של תנאי כתובה של מזונות דאלמנה היה להמשיך החיוב מזונות של הנשואה [הגם שמזונות מחיים אין תנאי כתובה אלא תחת מזונות] ולכן מועיל תפיסה.

ליתר עיון

י. **אבני מילואים** סי' צג ס"ק ו, הגהה

כתב המגיה לאבני מילואים שיש ב' דינים מחיים מדין מזונות תחת מעשה ידיה וגם דין ב' מצד תנאי ב"ד [ולפי"ז

י"ל פשט בר"ן שחיוב מזונות אלמנה הוא המשך של חיוב מחיוב של תנאי ב"ד].

יא. **עטרת שמואל** ריש פירקין

הביא כמה אחרונים דמבואר דלא כהר"ן אלא הוא חוב חדש שחל אחר מיתה בשם אבנ"מ, הפלאה, ופנ"י.

אלמנה נזונית פרק אחד עשר כתובות גמיה קסה

אלמנה נזונית...
 קחה...
 נזונית...
 וכו'...

[ל"ג] [ל"ד]

קחה...
 נזונית...
 וכו'...

קחה...
 נזונית...
 וכו'...

קחה...
 נזונית...
 וכו'...

שלישי הנזונית

שלישי הנזונית...
 קחה...
 נזונית...
 וכו'...

הנזונית ונזונית

הנזונית ונזונית...
 קחה...
 נזונית...
 וכו'...

[ל"ה] [ל"ו]

קחה...
 נזונית...
 וכו'...

קחה...
 נזונית...
 וכו'...

קחה...
 נזונית...
 וכו'...

[ל"ז] [ל"ח]

קחה...
 נזונית...
 וכו'...

קחה...
 נזונית...
 וכו'...

אלמנה שתפסה ממלמלים
לפזוונותיה וכו'

ובחלקו הראשונים אי מיירי דווקא
בתפיסה מחיים או אפי' לאחר
מיתה, דדעת סריצ"ן (בתוס') הוא דמיירי
אפי' בתפיסה לאחר מיתה, והא דמהני
תפיסה דווקא למוזי ולא לכתובה, ציארז
התוס' דהוא תקנ"ח כיון דא"י לגבות
ממשעבדי אלמנה רבנן לזכותה טפי להועיל
בה תפיסה. ובפנ"י ציאר עפ"י שיטתו
(הובא לעיל בריש פירקין) דשאני חיוב
מוזי דהוי חוב של היתומים וא"כ שייך
שיחול זכות תפיסה גם על ממלמלים ע"ש.
ודעת הר"ח ותוס' לעיל (פד:) הוא דלא
מהני תפיסה אלא מחיים, ודווקא
למוזי אבל לא לכתובה משום דלא ניתנה
כתובה לגבות מחיים. ובתוס' לעיל כתבו
הטעם דדווקא למוזי משום דבמונות יש
הקנה מיוחדת דכמו שתיקט חכמים שיכולה
למכור למונות שלא בצ"ד ה"ה שתיקנו
שיכולה לתפוס ממלמלים. וע"ש ברע"א
שבר חמה דהרי קיי"ל דגם לכתובה
מוכרת שלא בצ"ד ע"ש מה שציאר.

ובר"ן ציאר דהא דמהני תפיסה מחיים
למוזי היינו משום דמחיים דינה
לגבות ממונות אפי' ממלמל' ואע"ג
דתפיסתה הוא מחמת ממונות לאחר מיתה,
אפ"ה כיון דבשעת תפיסה דינה לגבות
ממלמלי מהני תפיסתה אף למונות
דלאחר מיתה. ויל"ע בדבריו דהרי בפשוטו
החיוב ממונות מחיים הוא תקנה אחרת
מהתקנה של ממונות לאחר מיתה, ועל

דמליאה הוא משום איבה דמונות, ולזה
ס"ל דהיכא דבע"כ זנין אותה ליכא איבה
דמונות, עי' בפנ"י (לעיל ריש פרק מליאת
אשה) שהאריך בזה.

וצ"ב דא"כ למה מליאת אשה לבעלה והא
בע"כ מיחזנא. ועי' בפנ"י שציאר
דכוונת הגמ' לומר דהיכא דבע"כ מיחזנא
לא שייך כ"כ טעמא דאיבה כמו היכא
דמדעתייהו מיחזנא, ולכן רק גבי היתומים
לא חששו אבל לגבי הבעל חששו. ועי'
בתוס' (מו.) שחולק על רש"י וס"ל דאיבה
דמליאה אינו משום איבה דמונות אלא
משום איבה דקטטה, ובקטטה דיתומים לא
חיישינן. ועי' בבית יעקב (מו.) שכתב לחדש
דגם לרש"י הא דמליאת אשה לבעלה הוא
משום איבה דקטטה ולא משום איבה
דמונות, ועי' לעיל ריש פרק מליאת האשה
מה שהארכנו בזה.

ובעיקר השקלא ועריא של הגמ', עי'
בפנ"י שציאר הדבר היטב,
דהפשטן מעיקרא לא סליק אדעתיה
שתיקנו מליאה משום איבה, אלא הוא
מטעמא אחרינא וכסברת התוס' דכיון דלא
סגי דלא יהיב להו ממונות בע"כ היורשים
הם במקום הבעל וכל מה שתיקנו אלל
הבעל תיקנו אלל היורשים, וא"כ ניהוו
במקום הבעל גם לזכות במליאה. והגמ'
משני דשאני מליאה דלא תיקנו שיזכה
במליאתה משום בעל אלא משום איבה,
וכיון דביתומים לא שייך תקנת איבה אינם
זוכים במליאתה ע"ש היטב.

מוזנות ללאחר מיתה א"א לגבות ממטלטלי וא"כ מה מהני תפיסת מטלטלים מחיים על מוזנות ללאחר מיתה, עי' בחילת השחר. ואפשר מוכח מזה דהר"ן ס"ל דהכל חיוב א, ונ"ע צום.

אלמנה ששהתה שתיים ושלוש שנים עי' ברא"ש שהצ"ח מהירושלמי דאם יש גידה משכון גזית אפי' למפרע. והק' הצ"ש (סי' ז"ג ס"ק כ"ה) לפימס"כ הפרישה דהנכסים הם בחזקה יואר ממשכון א"כ למה אם שהחה שמי שנים הפסידה מוזנות, והא לפי הירושלמי אם יש גידה משכון לא הפסידה כלל. ועי' מש"כ בזה באב"מ שם ס"ק ט'.

בעי ר"י יתומים

אומרים נתנו וכו'

ופרש"י דמי מוזנות לשנה הצאה. ועי' במגני שלמה שכחז דרש"י דיקדק לפרש קן מדנקט הגמ' לשון "נאנו" ולא לשון פרענו. ועי' בראשונים שהק' על רש"י והא פשיטא דאינס נאמנים על להבא דהא הטוען אחר מעשה צ"ד לא אמר כלום. ועוד ז"ע הרי על מוזנות להבא הוי חוב תוך זמנו שאין הלוי נאמן לטוען פרעמי. ועוד ז"ע דאם נאמן על להבא מה הועילו חכמים בחקנתן הא לעולם יטענו פרענו.

ועי' במהרי"ט שמי' לאורחא דמילתא לפרוע בחילת השנה עבור כל

השנה כדי שלא תלטרך לחזור אחר מוזנות ה כל שעה ושעה, ולהכי נאמן אע"פ שהוא מעשה צ"ד, וגם מה"ע לא נחשב תוך זמנו. ומה שהקשו על רש"י דא"כ מה הועילו חכמים בחקנתן, סי' הפנ"י דודאי הועילו שהרי יכולה שמצוא לצ"ד מיד בחילת השנה דאז אינן נאמנים לכו"ע. ועוד חירכו הפנ"י והמהרי"ט דלאו ברשיעי עסקינן, ודווקא לענין כחובה אמרינן מה הועילו בחקנתן כיון דכל עיקר כחובה נתקן שלא יהא קלה בעיניו להוסיף, וא"כ בשביל כחובה לא ימנע מלגרסה ויאמר שפרע לה דמי כחובה, אבל במוזנות הרי עיקר החקנה היא שפסיד ניזונים והולכת ואיסוזקי אינשי ברשיעי לא מסזקינן.

עוד הק' הראשונים על רש"י מהא דפשיט הגמ' מדקתני נשאת וכו', והרי ההם מיירי במוזנות שעברו, ועי' במהרי"ט מה שכחז לישב.

והתוס' והראשונים פירשו דמיירי במוזנות שלעבר, והא דלא הוי בכלל הטוען אחר מעשה צ"ד דאינו נאמן, היינו משום דלאן איכא ריעהא לומר דהיתומים כבר פרעו שהרי שתקה עד השמא. ונראה פשוט דאין הספק בגמ' בזה גופא אם אמרינן אומדנא א, אלא כוונתם דאומדנא זו מהני לעשות ספיקות, וכיון דאיכא ספק יש לדון על הנכסים בחזקה מי אם הנכסים בחזקה יתמי או בחזקה אלמנה, וכ"כ המהר"ם שי"ף.

נערה שנתפתחה פרק רביעי תשובות

נר כפי שפירשנו ז"ל בבבלי וז"ל אין הוכחה שסוף הקצות נעשה שפסוק כחוכה ענין דכרין ע"ל אין לה הכרח לנפלה שבהכרח היה והוא קל להחליטה י"ב לה כחוכה ענין דכרין והוא אהורי אהורייה למחר.

והוא לר"ף (פ"א הל"ח ס"ו ע"ג) ה"א דתקן שמתהלכו בתופה

לנפלה והוא דענין עממו והוא

א"ר (פ"ב) אומר לאדם שישב עמך

ואינו עשה לך טובה בליל במועדי

והקידן כד דעמך עסקה סוף המוחלת

על נפלה מה החכמים אינה מושפת

ממנה בליל במועדי או למחר

מותר מוחלת לורשו אבל אם

החלה כשהיא חשיו י"ב להחליט

לנפלה עקר כחכמה כולו חסר

על נפלה עתה "כ"ג"ל לומר (פ"ג)

כל הנידון נפלה כחכמה כולו חסר

ועלמיה מנהגו ה"ו ע"ג וז"ל עמך

ע"כ לפי זה סוף דלמך בסוף

מוחלת כחכמה לנפלה אין לה

מוחלת מן הפסוקים קאמר וכן

פסקו ז"ל (ד"ס ע"ג ע"ד).

ואין נזקין לכן דאין לא אמרינן

שיהא דמילי מעמיטין בן

והקדמה היא אומר לאדם שישב

עמך אשתך בליל במועדי

דלמך עמך בליל במועדי

אלו חכמים ענין דכרין או מוחלת

לנפלה מה החכמים אינה מושפת

ממנה בליל במועדי או למחר

מותר מוחלת לורשו אבל אם

החלה כשהיא חשיו י"ב להחליט

נר ארבעה נשים שהיו נשואות לה

אמר רבא פשיטא ל" מוכרת

תשובתה בין לאחריה בין לבעלה יש לה

מוחלת בתופה * לבעלה אין לה תופה

בין דכרין מ"פ אחולה אחולה יתוב דבין

בר חינוכה קמה הרב חסדא וייתב וקאמר

משכניה דרבי אליעזר * מוחלת בתופתה

לבעלה אין לה קצוות אמר ליה אי לאו

דקאמרת ליה משפחה דגברא רבא יהיה

אמנא משיב רעה חחת טובה לא תבויש

רעה כחכמה (פ"ג ע"ג ע"ד) "ב"ן נזקין

ד"ה"ן ל"כ מנא: " רב תני עד דהלקחין

וליו רבי עד דרבינן ב"ד ולא אנוכי

אנוכי ולא ב"ד לא פליגי דלית לה כי

פליגי בארוסה דרב עבר לית לה וליו סבר

אית לה עד דרבינן או ימינן ופליגי

לאידגובא דחנן (פ"ג ע"ג ע"ד) "ב"ן נזקין

ד"ר"ש משתבעה דבעל לפרנס עצמה ותנן

(פ"ג) ד"ר"ש זמן ולא נישאו אבדות משלו

וכן תני לוי בבתינו עד דרבינן או ימינן

ויבדחו לאידגובא דחנן "עד כ"ד דבת

ניזונה עד שתרואם משום רבי אליעזר

אמרו עד שתרבור רב כחנא קמא ולי ב"ד

אליעזר והלכתא רב דקאי בתנא קמא.

הנשים יש להן כחכמה הרבה הוא מן עניני גיבורים;

מוחלת בתופתה לבעלה אין לה מוחלת בתופתה

כחכמה דמילי כחכמה ע"כ והוא אהורי אהורייה

לנפלה וזהו ענין דכרין ע"ל אין לה הכרח לנפלה שבהכרח היה והוא קל להחליטה י"ב לה כחוכה ענין דכרין והוא אהורי אהורייה למחר.

והוא לר"ף (פ"א הל"ח ס"ו ע"ג) ה"א דתקן שמתהלכו בתופה

לנפלה והוא דענין עממו והוא א"ר (פ"ב) אומר לאדם שישב עמך ואינו עשה לך טובה בליל במועדי והקידן כד דעמך עסקה סוף המוחלת על נפלה מה החכמים אינה מושפת ממנה בליל במועדי או למחר מותר מוחלת לורשו אבל אם החלה כשהיא חשיו י"ב להחליט לנפלה עקר כחכמה כולו חסר ועלמיה מנהגו ה"ו ע"ג וז"ל עמך ע"כ לפי זה סוף דלמך בסוף מוחלת כחכמה לנפלה אין לה מוחלת מן הפסוקים קאמר וכן פסקו ז"ל (ד"ס ע"ג ע"ד).

שוכרת כחכמה * ארבע נשים שהיו נשואות לה אמר רבא פשיטא ל" מוכרת תשובתה בין לאחריה בין לבעלה יש לה מוחלת בתופה * לבעלה אין לה תופה בין דכרין מ"פ אחולה אחולה יתוב דבין בר חינוכה קמה הרב חסדא וייתב וקאמר משכניה דרבי אליעזר * מוחלת בתופתה לבעלה אין לה קצוות אמר ליה אי לאו דקאמרת ליה משפחה דגברא רבא יהיה אמנא משיב רעה חחת טובה לא תבויש רעה כחכמה (פ"ג ע"ג ע"ד) "ב"ן נזקין ד"ה"ן ל"כ מנא: " רב תני עד דהלקחין וליו רבי עד דרבינן ב"ד ולא אנוכי אנוכי ולא ב"ד לא פליגי דלית לה כי פליגי בארוסה דרב עבר לית לה וליו סבר אית לה עד דרבינן או ימינן ופליגי לאידגובא דחנן (פ"ג ע"ג ע"ד) "ב"ן נזקין ד"ר"ש משתבעה דבעל לפרנס עצמה ותנן (פ"ג) ד"ר"ש זמן ולא נישאו אבדות משלו וכן תני לוי בבתינו עד דרבינן או ימינן ויבדחו לאידגובא דחנן "עד כ"ד דבת ניזונה עד שתרואם משום רבי אליעזר אמרו עד שתרבור רב כחנא קמא ולי ב"ד אליעזר והלכתא רב דקאי בתנא קמא.

הנשים יש להן כחכמה הרבה הוא מן עניני גיבורים;

הנחות יציאות

נשות ישראל יצאו ליהודה (פ"ג ע"ג ע"ד) "ב"ן נזקין ד"ה"ן ל"כ מנא: " רב תני עד דהלקחין וליו רבי עד דרבינן ב"ד ולא אנוכי אנוכי ולא ב"ד לא פליגי דלית לה כי פליגי בארוסה דרב עבר לית לה וליו סבר אית לה עד דרבינן או ימינן ופליגי לאידגובא דחנן (פ"ג ע"ג ע"ד) "ב"ן נזקין ד"ר"ש משתבעה דבעל לפרנס עצמה ותנן (פ"ג) ד"ר"ש זמן ולא נישאו אבדות משלו וכן תני לוי בבתינו עד דרבינן או ימינן ויבדחו לאידגובא דחנן "עד כ"ד דבת ניזונה עד שתרואם משום רבי אליעזר אמרו עד שתרבור רב כחנא קמא ולי ב"ד אליעזר והלכתא רב דקאי בתנא קמא.

נר ארבע נשים שהיו נשואות לה

אמר רבא פשיטא ל" מוכרת

תשובתה בין לאחריה בין לבעלה יש לה

מוחלת בתופה * לבעלה אין לה תופה

בין דכרין מ"פ אחולה אחולה יתוב דבין

בר חינוכה קמה הרב חסדא וייתב וקאמר

משכניה דרבי אליעזר * מוחלת בתופתה

לבעלה אין לה קצוות אמר ליה אי לאו

דקאמרת ליה משפחה דגברא רבא יהיה

אמנא משיב רעה חחת טובה לא תבויש

רעה כחכמה (פ"ג ע"ג ע"ד) "ב"ן נזקין

ד"ה"ן ל"כ מנא: " רב תני עד דהלקחין

וליו רבי עד דרבינן ב"ד ולא אנוכי

אנוכי ולא ב"ד לא פליגי דלית לה כי

פליגי בארוסה דרב עבר לית לה וליו סבר

(הערה: הפסקה הבאה היא תרגום מהדורות נוספות של טעמים שונים בפרק זה, והיא אינה חלק מהתוכן העיקרי של הטעם המוצג.)

בתוס' שם שכ' ועל זו אנו סומכין השתא שאנו משתמשים בנשים.

הרב אליהו קדושים

בענין חיוב מזונות דאלמנה

דף צ"ו, יש לחקור אם חיוב מזונות דאלמנה הוא המשך מחיוב מזונות דנשואה או הוא חיוב לפני עצמו, ונראה דלכאורה פליגי בזה הראשונים דהנה בדף נד, בעי רבא בת ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות כיון דאית לה כתובה אית לה או דלמא כיון דלא תקנו רבנן כתובה עד שעת נישואין לית לה, תיקו, ושם בעי ר' פפא בת אנוסה יש לה מזונות או אין לה כו', ובתוס' רי"ד, כתב על בת ארוסה, והכא נמי איכא למבעי על ארוסה גופא אי מתונה לאחר מיתת הבעל מנכסיו או לא וטעם א' להם, וצ"ע דהא ארוסה גופה בחיי הבעל אינה מזונות מהבעל ומהכ"ת דיש לה מזונות לאחר מיתה, ופרכת מזה דס"ל לתורי"ד דחיוב מזונות לאחר מיתה הוא חיוב לפני עצמו ואע"פ דבחייה הבעל אינה מזונות מ"מ לאחר מיתה גזונות מתנאי כ"ד, [וע' דריטב"א, בשם י"מ דכל ספיקת הגמ' הוא בארוסה דהגיע זמן דהיא עצמה יש מזונות ומיבעי אם ה"ה בבתה, ועיי"ש אבל מסתימת התורי"ד לא משמע דמירי בהגיע זמן, (ואגב מבואר מהריטב"א דהחיוב מזונות דהגיע זמן הוא חיוב מזונות בנשואה ואישות ולא חיוב ממון, ועי' ר' ראובן (ס"ו א' אות ב')] ועי' בתרד"ה בת אנוסה, תימה דאנוסה גופה חיבעי, ומבואר דבארוסה גופה לא הו"מ למיבעי בהיא גופה ופשיטה דאינה גזונות, וכ"כ הרש"ש וכתב דכ"כ הרא"ש, ומבואר דס"ל דחיוב מזונות דאלמנה אינו חיוב לפני עצמו מהא דנשואה וא"כ כמו דארוסה לית לה מזונות כמו כן בשנתארמלה, ועי' תוס' (דף מט: ד"ה אלמנתו) דחיוב מזונות דאלמנה חייב מקודם מיתה, ומשמע דהוא אותו חיוב מזונות דנשואה.

בדף צו, אמר ר' אלעזר אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה וכו', אמר רבינא ולא אמרן אלא למזוני אבל לכתובה מפקינן מינה, ובתוס' הביא מח' אם מירי בתפיסה לאחר מיתה או תפיסה מחיים, ובתפיסה מחיים לא מהני לכתובה משום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים, וכר"ן פ"י משום דאפי' מחיים אין גובה מטלטלין לכתובה, וכיאר הר"ן דמהני

אבל נראה לפי קטנות דעתי דהתם ודאי אי הוי משום ציוני אביה ודאי שרי אלא הא דא"ל ר"י לר"נ דאסור הוא משום כיון שיצטרך להחזיר הכוס לידה על זה אמר אין משתמשין באשה וכמו שכתב המקנה שם דהאיסור היה בחזרת הכוס על ידה ע"ש. וכן יש ליישב סברת הערוך השולחן דשאני התם דאינה עקרת הבית ולא עליה ממש רמי הכנסת אורחים. ועי' בחי' המקנה בקידושין שם דמשמע מדבריו דאיסור השתמשות באשה הוא דוקא אם הוא מצוה שתשמשנו אבל אם לא צוה אלא היא באה מעצמה שרי, ע"ש. וזה ודאי שלא כדברנו. ועי' בשו"ת האלף לך שלומנו (ס' קיא) שכ' להדיא דמצד הסברא אין לחלק בין מצוה לה ובין עושה מעצמה.

יש לתרץ באופן אחר מה שהקשינו אך אלמנה עושה מלאכות ליורשים ע"פ המקנה דלעיל שכתב דאם לא מצוה לה לשרתו אלא עושה מעצמה מותר וה"נ היורשים לא ציוו לה ולא מידי אלא מחויבת מחקנת חכמים.

ועוד תירץ יידי הרב אברהם צוויבאק שליט"א לשיטת רש"י בקידושין, דהא דאסור להשתמש באשה הוא דוקא אם היא עושה בפניו וכמו שכתב רש"י הטעם "שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים" וא"כ איסור זה לא שייך אלא בפני האנשים ולכן אפשר דהכא האלמנה לא עושה המלאכות בפניהם. וכמו שכתב הטוהרות הכית דעיקר הטעם להחזיר עקרת הבית להציע המטות לאורחים הוא משום דלא הוי בפניהם. וכן כתב העזר מקודש (אכ"ה שם) "מכל מקום נכון שתזהר שלא תציע המטות בפני האורחים ואם עוצמים עיניהם בשעת הצעת המטות אפשר שאין בזה שום חשש לכל הדעות" ע"ש. ורצה להביא מקצת רא"י לזה על פי מה שכתב הריטב"א וז"ל הא דתנן (בתובות קג.) אלא נותנין לה מדור לפי כבודה נראה מכאן שאינה משתמשת עם היתומים ביתד אלא שנותנים לה בית מיוחד לפי כבודה באחד מן היורשים. וכ"כ הרשב"א עכ"ל. וא"כ אפשר שעושה את כל המלאכות בביתה המיוחד לה ולזה שרי לכל הדעות. ובה נמי מתורץ לשיטת רש"י שם אין היו חכמי התלמוד משתמשים בשפחות דאפשר שלא עשו בפניהם. ועוד נראה לתרץ ע"פ הגמ' בקידושין פא: א"ל אנא כאידיך דשמואל סבירא לי דאמר שמואל הכל לשם שמים, ועי'

מגורשת כדרכי זירא דאר"ז כל מקום שאמרו מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותי, ופרש"י ד"ה כדר"ז דאמר בעלה חייב במזונותי בחייו נראשמעינן מתני' ודוקא בחייו משום דמעוכבת בשבילו להנשא אבל לאחר מיתה לא דרלמא גירושין הא ואין לה מזונות דמספיקה לא מפקין ממונא, ובתוד"ה לאתווי, הק' דהוא מילתא דפשיטא דמספק שמא מגורשת גמורה היתה לא תוציא מזונות מן היתומים דהא הממע"ת, וע"י ריטב"א, שתי' דס"ד כיון דנכסיס בתזוקתה חשיבה כמחזקת, וקמ"ל כיון דהוא ספק אם היא אלמנה כלל בכה"ג אינה מחזקת, וע"ע הפלאה, דתי' דס"ד דחשיב איני יודע אם פרעתין, ועיי"ש.

ונראה ד"ל עוד בזה, דהנה רש"י פ"י דסיירי מגורשת ואינה מגורשת מן האירוסין, ותמה המהרש"א, דמאירוסין לית לה מזונות כלל אפי' לולי הא דמגורשת ואינה מגורשת, וכתב דט"ס, וע"י תוה"ה, דביאר דכיון דארוסה היא ומעוכבת בשבילו להנשא יש לה מזונות והרי היא כהגיע זמן, ועיי"ש, וצ"ע דכיון דארוסה היא אמאי פרש"י דאין מזונות לאח"מ משום הממע"ה תיפוק ל"י דאינו עוד מעוכב להנשא מתמתו וליכא שום מחייב לזונה, והנראה מבואר מזה דתיובה דמזונות דמעוכבת בשבילו להנשא אינו חוב טמון באלמנה אלא יש דין מזונות כנשואה והוא חיוב מזונות דאישות וכמו בהגיע זמן דנסתפק ר' ראובן דחיוב מזונות הוא מזונות דאישות כנשואה, והתוה"ה השוה מגורשת ואינה מגורשת להגיע זמן, וכמו דמזונות דנשואה חייב לאח"מ לזונה מתנאי ב"ד וביארנו לעיל בעזה"י (צה:) דיסוד תיובה הוא המשך דחיוב מזונות דמחיים כמו כן בהא דמגורשת ואינה מגורשת כיון דיש דין מזונות דאישות מחיים גם לאח"מ חייב להמשיך החיוב דמחיים, (אבל אם נימא דחיוב מזונות לאח"מ הוא תיובא לפני עצמו לכאורה אינו חייב אלא אתר נישואין ככל תנאי כתובה דתלוי בנישואין, וע"י הפלאה דהק' אמאי חייב בהגיע זמן לאחר מיתה, [על מהלך דיד' דמיד' בהגיע זמן] אבל מאחר דנתבאר דמזונות דאלמנה הוא המשך של החיוב מזונות דמחיים אי"כ כל דאיכא מזונות דאישות מחיים איכא נמי לאח"מ, ומסתברא הוא דתלוי במזונות דמחיים) ואח"כ ראיתי שכבר כתב כעיי"ז בחי' ר' ראובן (ס"א א' אות ב') וכתב דמ"מ אם גרושה היא אין חייב לזונה משום דהתנאי ב"ד הוא רק מיגר אלמנותין ולא גרושה.

תפיסה מחיים למזונות ממטלטלין אע"פ דלאחר מיתה לית לה מזוני ממטלטלין אפ"ה כיון דבשעת תפיסה דינא לאתונו מינייהו מהניא תפיסתה אפי' למזוני לאחר מיתה, ולכאורה צ"ע דמה ענין מזונות מחיים להא דלאחר מיתה, וכבר עמד בזה באילת השחר, ומבואר מזה דחיוב מזונות דאלמנה הוא המשך מחיוב דנשואה.

וראיתי שכתבו להוכיח מדרכי הר"ן בדרך נג. במחלת כתובתה לבעלה אם אית לה מזוני ופרש"י כאלמנותה דתנאי כתובה ככתובה, וכתב הר"ן דמוכח מרש"י דבתינו יש לה משום דבתינו לאו תנאי כתובה הוא דהא תיקנו מזונות תחת מעש"י, וע"י ברא"ש, דהביא י"ט דגם מן הבעל אין לה מזונות והא ליתא דמזונות אשתו אינו תנאי כתובה אלא או מן התורה או תחת מזונות ומבואר דרש"י רא"ש ור"ן ס"ל דמזונות בחייו אינו תנאי כתובה, וי"מ, וכ"כ הרמב"ם (פי"ז אישות הל' י"ט) דגם בחייו הוא תנאי כתובה, [וכשיטת הרמב"ם ע"י אבן העזר (פ"א מו"ל ה"ח) בשם מרן הגר"א ש"ך שליט"א] וכתב דמוכח מזה דלדעת הר"ן מזונות לאחר מיתה הוא חיוב לעצמו ממזונות דנשואה דדוקא לאח"מ הוא תנאי ב"ד.

וצ"ע לפי"ז דהר"ן סותר עצמו בדרך צו. מבואר דמזונות דאלמנה הוא אותו חיוב דנשואה, וכן ברא"ש דהא משמע בדרך נד. דס"ל דמזונות דאלמנה הוא אותו חיוב דנשואה ולכך פטור בארוסה כשטת תוס', והנראה מבואר מזה דאנה"ן מחיים אינו תנאי כתובה ולאחר מיתה הוא תנאי כתובה, אבל התנאי כתובה הוא גופה להמשיך החיובה דמזונות דנשואה ולא חיוב לפני עצמו ורא"ש דשיך תפיסה מחיים על מזונות משום דהוא אותו חיוב, וכן לית לה לארוסה מזונות אתר מיתה כמ"ש הרא"ש משום דלא ניתקן תנאי כתובה אלא להמשיך חיוב דנשואה, [וע"ע הפלאה דף צד:]

הרב משה חיים כ

דף צד :

בענין מזונות דמגורשת ואינה מגורשת
 כל שאין לה מזונות [לא תמכור אלא בכ"ד] לאתווי מא לאו לאתווי גרושה לא לאתווי מגורשת ואינה

פרק אלמנה ניזונית

דרף צה.

אלמנה ניזונית מנכסי יתומים וכו' נראה להקדים מש"כ האחרונים בעיקר גדר חיוב מזונות דאלמנה, דחיוב מזונות שהוא תנאי ב"ד אינו חל אלא לאחר מותו, ואינו דומה להחיוב בתופה שנפשוטו חל חיוב משנשאה אלא שזמן פרעון הוא לאחר מותו (עי' לעיל מג: שהארכנו בזה), אבל תנאי ב"ד דמזונות אינו חוב כלל אלא לאחר מותו, עי' באב"מ (סי' ז"ג ס"ק כ"ז). וע"ש שכתב לבאר בזה שיטת הראב"ד דס"ל דהשעבוד נכסים למזונות חל רק בשעת מיתה. וכ"כ מהפלאה (רי"ש פרק אע"פ) דמה"ט לא מהני מחילתה מחיים על החיוב מזונות דלאחר מיתה, דמיון דהחיוב לא חל אלא לאחר מיתה הו' מחילה על דכשלב"ל.

והפנ"י (נ:): כתב לחדש עוד (דבר יסודי), דהו' חוב של יתומים, כלומר כיון דעיקר החיוב לא חל אלא לאחר מיתה אי"כ מחילת חיובו לא חל לגבי ידיה אלא עיקר החיוב חל ממחילה על היתומים והו' חוב של היתומים, עי"ש שכתב דמטעם זה ליכא חיסרון מטלטלי דיחמי, והיינו משום דהו' בגבייה מיניה. ולכאורה דבריו ז"צ דא"כ למה אי"ש לשלם אלא

מנכסים שהינם אביהם. וז"ל דכוונתו דהו' ככל חוב דסייעים לפרוע חובת אביהם ואפ"ה אי"ש לפרוע אלא מנכסים שהינם אביהם. ונריך להודיע שהם במקום אביהם אפילו לענין גביית מטלטלים, ועדיין ז"ע בזה.

וע"ע בפנ"י לקמן (קז.) שכתב לבאר עפ"י שיטת הראשונים דס"ל דהאלמנה גובית מזונותיה בלא שבועה (עי' ר"ש פרק שני דייני), וס' הראשונים והא קיי"ל בזה ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, ותי' הפנ"י דלא מיקרי ב' ליפרע מנכסי יתומים, כיון דהחיוב מתחילה חל על היתומים ולא על האב.

מעשה ידיה שלחן

יש להסתפק אם הא דהיורשים זוכים במעשה ידיה אם הוא מכת האב, או שהוא זכות חדתי כלומר דכמו שפיקנו בניזונים מהבעל שהמעש"י שלו הוא נמי תיקנו בניזונים מהיורשין שיזכו היורשין במעש"י. ועי' באב"מ (סי' פ"א ס"ק א' ד"ה ואחר העיון) שנקט שהוא מדין ירושה, עי' לעיל (נט:): שהארכנו בזה, והוא נוגע לדברי החוס' רי"ד לקמן (נז.) בזה דאמרינן כל מלאכות שהאשה עושה לצעלה וכו' ע"ש.

